

ER.A.V-76.1.11746

A-1496

ENSV MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHTUSKOMITEE
KULTUURIMÄLESTISTE RIIKLIK PROJEKTEERIMISE INSTITUUT

OBJEKTI AADDRESS:

OBJEKT:

TELLIJA: Tallinna Arhitektuuri Mälestusmärkide Kaitse Inspektsioon

TÖÖ № 84209

ETTEPANEKUD

Tallinna vanalinna kaitsetsoonis hoonete
kohaliku kaitse alla võtmise kohta
KOIDE

Peaarhitekt

Osak.juhataja

Proj.peainsener

Peaspetsialist

H. Toss

K. Holland

K. Holland

J. Maiste

Kõne koostas

T. Tint T. Tint

SISSEJUHATUS

Käesolevad ettepanekud hoonete kohaliku kaitse alla võtmise kohta Tallinna vanalinnas on koostatud Tallinna RSN TK APPV Arhitektuuri Mälestusmärkide Kaitse Inspeksiooni tellimusel. Ettepanekute eesmärgiks on varem laiemal avalikkuse huvivallast väljajäänud ehitiste esiletõstmine - neist osa vääriltulevikus vabariikliku kaitse alla võtmist. Samuti kajastavad ettepanekud uurimistöde edenemist vanalinnahoonetes - mõnegi suhteliselt tagasihoidliku hoone puhul väliuurimised on esiletoonud arhitektuurselt väärtuslikke detaile ja konstruktsioone, mis hoone väärtust märgatavalt tõstavad.

Ettepanekute koostamisest võtsid osa Kultuurimälestiste RPI kunstiajaloolased ja ajaloolased M. Lumiste, M. Männisalu, S. Mäeväli, S. Lindmaa, A. Pantelejev, B. Dubovik ja T. Tint. Viimane lisas esiletõstetud hooneile lühiülevaated. Koostatud ülevaated vaatas üle ja redigeeris J. Maiste. Kõigile suurim tänu!

Koostaja

T. Tint

T. Tint

ETTEPANEKUTES ESITATUD HOONETE LOETELU

Toompea

- 1. Kohtu t. 4
- 2. Kohtu t. 10
- 3. Linnuse t. 10
- 4. Lossiplats 10
- 5. Raamatukogu plats 1
- 6. Raamatukogu t. 8
- 7. Toomkooli t. 4
- 8. Toomkooli t. 17
- 9. Toomkooli t. 23

All-linn

- 10. Harju t. 9
- 11. Kinga t. 1/Voorimehe t. 2
- 12. Kooli t. 8
- 13. Lai t. 1/3
- 14. Lai t. 9
- 15. Lai t. 13
- 16. Lai t. 34/Vana t. 3
- 17. Lai t. 38
- 18. Mere pst. 3 - Advendi kirik
- 19. Mere pst. 5
- 20. Mitsurini t. 7
- 21. Mitsurini t. 9
- 22. Mitsurini t. 11
- 23. Olevimäe t. 12, 14/Vene t. 35/37

- 24. Pikk t. 1/Lai t. 2/Vaksali t. 2
- 25. Pikk t. 9/Lai t. 8
- 26. Pikk t. 16/Säde t. 1
- 27. Pikk t. 20/Säde t. 5
- 28. Pikk t. 21, 23, 25/Hobuse t. 1
- 29. Pikk t. 29/Lai t. 24
- 30. Pikk t. 37
- 31. Pikk t. 41
- 32. Pikk t. 45/Vana t. 2
- 33. Pikk t. 53
- 34. Pikk t. 73
- 35. Rataskaevu t. 32
- 36. Rataskaevu t. 40
- 37. Ujula t. 3
- 38. Ujula t. 12
- 39. Uus t. 3
- 40. Uus t. 16
- 41. Uus t. 21
- 42. Vana-Viru t. 8
- 43. Vana-Viru t. 12
- 44. Vana-Viru t. 15
- 45. Viru t. 1/Vene t. 2
- 46. Viru t. 3
- 47. Viru t. 8
- 48. Võidu väljak 6

Pikk t. 1/Lai t. 2/Vaksali t. 2

Praegune hoone on kujunenud 18. sajandi ümber-ehituse läbi, mille käigus ühendati 2 keskaegset kinnistut - ehitises on säilinud keskaegset ja hilisemat substantsi, s.h. 2 mantelkorstna kehandid, puittrepp ja malmist keerdtrepp, keldriruumide võlvid ja 2 keskset piilarit. Hoone fassaadid suhteliselt tagasihoidlikud, silmapaistev on Vaksali tänavale avanev ukseava klassitsistlik kujundus, piki katuseräästast kulgeb hammaskarniis. Hoones ei ole teostatud restaureerimistöid.

PIKK T. 1/LAIT 2/VAKSALI 2

Pikk t. 9/Lai t. 8

Keskaegne kinnistu, mille Pika t. äärne eluhoone (ümberehitatud kahest keskaegsest elamust 1846.a. A.Gableri poolt), siseõuel majandushooned ja Lai t. ääres väikemaja, mida läbib raidportaaliga kangialune. Praegune kolmekordne elamu Pikk t. 9 tagasihoidliku fassaadiga - aknaavade horisontaalne rütm, profileeritud katuskarniis, klassitsistlik välisuks. Avarate vitriinakenedega I korrus märgistab käesoleva sajandi 1920-ndate aastate ümberehitust. Lai t. äärne väikemaja oma mahu, kõrge kivikatusega ja aknaavade paigutusega esindab barokki. Keskaegset ehitussubstanti leidub hoonete keldrites ja varjatud kujul arvatavasti ka ülemistel korrustel. Hooneis arhitektuurseid detaile ka hilisemaist ehitusperioodidest: stukklaed, tahveluksed, keerdtrepp, stiilne historitsistlik kahhelahi Lai t. äärses hoones. Kinnistu hooneis ei ole teostatud restaureerimistöid.

PIKK T.9/LAI T. 8

LA18

B

Pikk t. 16/Säde t. 1

Historitsistlik neorenessansist lähtuv kolmekordne hoone, mis 1876.a. ümberehitusest on saanud oma praeguse kuju, arhitektiks on N. Thamm. Ehitise fassaade liigendab akende horisontaalne rütm, Pika ja Säde tänavate nurgal paikneva peasissepääsu kujundus jõuliselt eenduva ärkliga, mida III korral lõpetab ornamentaalse metallpiirdega rõdu, Pika t. fassaadi ilmestab 2 ornamentaalse kujundusega metallpiirdega rõdu äri sissepääsude kohal. I korra fassaade on muudetud vitriinakende rajamisega käesoleval sajandil. Ehitise I korral säilinud äri historitsistlik interjäär - hoones paiknes G. J. Stude kondiitriäri ja -tööstus. Restaureerimisprojekti koostas arhitekt T. Linna kunstiteadlaste J. Kaljundi ja S. Mäevälja osavõtul ning hoone ennistati poola restauraatorite poolt 1980-ndate aastate alul.

PIKK T. 16/SÄDE T. 1

Pikk t. 20/Säde t. 5

Historitsistlik Tudor-stiilis ehitis on projekteeritud arhitekt F. Kordese poolt 1864.a. Kanuti gildile kuuluva hoone püstitamisel ehitati ümber kolm keskaegset ehitist. Pika tänava fassaad kolmekordne, liigendatud liseenidega, rea dekoratiivsete elementidega, millest silmapaistvamad Püha Kanuti ja Martin Lutheri skulptuurid. Säde t. fassaad neljakordne, kus ilmekate elementidena kerkivad üles etikukivid Tallinna suure ja väikese vapiga. 1933. aastal sai hoone uue funktsionalistliku sisekujunduse arhitekt Ed. J. Kuusiku kavandite põhjal, millest suurem osa pole säilinud. Restaureerimistöid ei ole teostatud.

PIKK T20/SÅDE T.5

Pikk t. 21, 23, 25/Hobuse t. 1

Kolme keskaegse kinnistu ümberehitamise ja liitmise tulemusel tekkinud nurgahoone. Silmapaistvad ja "mänguliselt" eklektiliselt mõjuvad kujunenud tervikhoone fassaadid. Pikk t. 21 praegune neo-renessanss-fassaad on insener A. Hoyningen-Huene kujundatud 1910. aastal. Hooned Pikk t. 23 ja 25 ning Hobuse t. 1 ehitati ümber 1908.a. arhitekt J. Rosenbaumi ja insener E. Boustetti poolt. Hoone fassaadid on korrastatud 1980. aastal.

PIKK T. 21,23,25/HOBUSE T. 1

Pikk t. 29/Lai t. 24

Keskajast pärinev diele-dornse tüüpi elamu koos abihoonetega kinnistu sügavuses. Elumaja algne plaanilahendus säilinud keldrikorral ja mõneti I korrusel. Hoone on 18. sajandi II poolel varaklassitsistlikus laadis ümberehitatud. Sellele viitavad murtud katuseviil, akende horisontaalne paigutus. Hoone Pika t. fassaadi ilmestab stiilne varaklassitsistlik tiibuks koos framuugiga. Lai t. poolisel väravahoonel kangialuse raidportaal. Ehitises on säilinud rohkesti arhitektuurseid detaile - stukklaed, tahveluksed, stiilne ahi. Restaureerimistöid hooneis ei ole teostatud.

PIKK T. 29/LAI 24

Pikk t. 37

Keskaegne elamu 1875.a. ümberehitatud arhitekt N. Thamme poolt lähtudes Tudor-stiilist. Kolmekordne hoone omab silmapaistva liigendatud esifassaadi - I korra krohvrustika ja kangialuse raidportaal, II ja III korra vahel on seina müüritud 2 ehikukivid tekstiga 17. sajandist, II korral metallpiirdega rõdu. Hoone fassaadi ülaosa on inspireeritud keskaegsest kindlusarhitektuurist. Interjöörides väärtuslikud detailid hävinud. Keldrikorrus ehitatakse välja kohvikuks (arh. J. Renter). Hoone siseõuel kinnistu vahemüür lammutatud tekitades vanale Tallinnale mitteamase avara eri kinnistute ühise õue. Restaureerimistöid hoones teostatud ei ole, arhitektuuriajalooliselt väärtuslik Pika t. fassaad on heas seisukorras.

PIKK T 37

Pikk t. 41

Kahe keskaegse elamu ümberehitamisel 18. sajandil kujunenud kolmekordne hoone. Kõrge kelpkatusega ja akende horisontaalse rütmiga ehitis kuulub stiililt barokki, samalaadne on kangialuse raidportaali kujundus. Hoone peaukse ja eeskoja siseuste kujundus esindavad historitsistlikku ümberehitust. Uurimistööd antud kaksikhoones võivad esile tuua rea arhitektuurselt väärtuslikke konstruktsioone ja detaile. Restaureerimistöid teostatud ei ole, hoone Pika t. poolne fassaad on heas seisukorras.

PIKK T. 41

Pikk t. 45/Vana t. 2

Keskaegne nurgahoone, mis ümberehitustele vaata mata on säilitanud algse üldmahu ja põhiplaani. Hoones on säilinud keskaegseid konstruktsioone - siseportaali-ga müüritrepp, arvatav küttekehend keldris jne. Praegune fassaadilahendus pärineb barokiperioodist. Keldrikorrusel völvitud ruum keskpillariga. Võimalike väliuurimiste korral on alust leida arvukalt vanemaid ehituskonstruktsioone ja detaile. Restaureerimistöid hoones teostatud ei ole.

PIKK T.45/VANA T.2

Pikk t. 53

Keskaegse päritoluga neljakordne hoone, mis eksisteerinud nii omaette kinnistul paiknenud "väikemajana" kui ka naaberkiinnistute koosseisus. Pika t. fassaadi ilmestavad horisontaalsed akenderead, paremal tiival barokne uks framuugiga, murtud katuseviil - arhitektuurised komponendid, mis viitavad hoone ümberhitusele 18. saj. II poolel. Ehitise algne plaanilahendus on tänaseks muudetud - kui suures ulatuses pole teada ilma väliuurimisteta. Interjöörides säilinud rida väärtuslikke detaile ja konstruktsioone: mantelkorstna kehand, varaklassitsistlik puittrepp, raidraame, konsoole, silusekive, tahveluksi jne. Restaureerimistöid ei ole teostatud.

PIKK T. 53

Pikk t. 73

Vahetult linnamüüri välisküljel asuv kahekordne esinduselamu. Siin paiknenud hoonestus ehitati ümber 1900.a. arhitekt R. Knüpfferi poolt inspireerituna neogootikast, eriti Tudor-stiilist. Hoones säilinud historitsistlikke detaile (trepikoja paneelistik, puittrepp jne) ning dekoorielemente. Restaureerimistöid antud ehitises ei ole teostatud.

PIKK T 73

Rataskaevu t. 32

Omaaegne relvakoja hoone püstitati 15. sajandi keskel, ehitusandmestik on säilinud erinevalt paljudest teistest vanalinna hoonetest. Töökoja plaanilahendus analoogne "diele-dornse" elamule, mantelkorstent-kööki asendas sepaääs. Hoones säilinud portaal, akende ja luugi avade raidraame, siseportaal jne. vaatamata 1944.a. sõjapõlengule ning hilisemale taastamisele. Hoone restaureeriti 1980-ndate aastate algul arhitekt K. Etverki ja kunstiteadlase S. Mäevälja projekti alusel poola restaatorite poolt.

RATASKAEVU T. 32

Rataskaevu t. 40

Keskaegne elamu, mis hoolimata korduvatest ümber-ehitustest - (s.h. 18. sajandi keskpaigast aastani 1820 oli hoone vaaglaks) - on säilitanud keskaegse põhiplaani keldri- ja I korrusel ning üldmahu. Märkida tuleb hoone esifassaadi viilukompositsiooni, fragmentaarselt säilinud akende ja kaubaluukide raidraamistustega, läbi korruste ulatuvat mantelkorstent, müüritreppide lõike, siseportaali silluskivi, keldrikorruse palktalalagesid ja võlvitud ruume. 1985.a. koostati hoone resta- reerimisprojekt: arhitekt I. Örd, ajaloolane A. Pantelejev.

RATASKAUVU T. 40

Ujula t. 3

Ühekordne ärahoone on projekteeritud 1911.a. arhitekt O. Schotti poolt. Silmapaistev on hoone fassaad: klombitud pae-ja krohvipindade vastandamine, reljeefid sissekäigu kõrval, vanikud, laternad, kotkad. Algne plaanilahendus pole säilinud. Hoone ümberehitatud supelasutuseks 1927.a. E. Habermanni projekti põhjal. Hoone fassaad on korrastatud, restaureerimistöid teostatud ei ole.

UJULA I 3

Ujula t. 12

Silmapaistev 19. sajandi 70-ndaist aastaist pärinev esinduselamu, arhitekt ei ole teada. Algselt kavandatud peahoone ja kahe tiibhoonega (põhjapoolne lammutati 1980. aastal) ansamblina. Interjöörid rikkalikud. Selgelt eristuvad kaks kujundusetappi: I ja II korruse saalid neoklassitsistlikus laadis. Sokkelkorrusele projekteeris arh. E. J. Kuusik 1925.a. rahvusstiilis restorani ning vestibüüli. Restorani seinamaalingud teostas kunstnik R. Nyman. Restaureerimistöid hoones ei ole senini teostatud.

JULIA T. 12

Uus t. 3

Neorenessanssliku fassaadiga esinduselamu projektee-
 ris arhitekt O. Schott a. 1902. Vaatamata mitmete le-
 hilisematele ümberehitustele on hoones säilinud väärtus-
 likke ja stiilseid arhitektuurseid detaile s.h. ahjud,
 tahveluksed jne. Hoone algset plaanilahendust on muude-
 tud uue funktsiooni tõttu - praegu paikneb ehitises
 Eesti Kinoliit. Fassaad koos detailidega on ennistatud.

UUS T. 3

Uus t. 16

Kinnistu põhjapoolseima ühekordse ruudukujulise põhiplaaniga hoone on projekteerinud C.L. Engel aastail 1809-1810 juurdeehitusena. Uue t. poolne fassaad on väljapeetult esinduslik - eriti tuleb esile tõsta katusekarniisi alust friisi. Silmapaistva klassitsistliku sisekujunduse omas seal kõrged supraportedega tahveluksed, laekarniis, mille all friis, ahjud. Hoone restaureerimine on lõppjärgus (projekti autorid kunstiteadlane M. Lumiste ja arhitekt K. Etverk).

UUS T 16

Uus t. 21

Rõhtpalkidest barokne kodanikumaja. Esifassaad kajastab klassitsismivaimust kantud ümberehitust. Hoone rajamisaeg pole teada - hüpokaust-küttekand keldri-korrusel, keskne mantel-korsten-köök ja palktalalaed võimaldavad ehitist dateerida 17. sajandi II poolde, mil Uus t. rajati. Viimistlusest väärrib äramärkimist otse palkseintele kleebitud tapeedid ampiirlikud krohvmaalingud seintel, välisfassaadi punase nn. "rootsi värviga" laudkate. Hoone restaureeriti-rekonstrueeriti aastail 1980-1985 kunstiteadlase-arhitekti T. Veisseriku projekti järgi.

UUS T. 21

Vana-Viru t. 8

18. sajandist pärinev Vana-Viru bastioni vallivärava vahimaja. Säilinud hoone maht ja üldkujundus, varasem - kui mitte algne plaanilahendus muudetud 1960-ndail aastail. Tollal eemaldati ka ehitise historitsistlikud avatäited. Väliuurimiste teostamisel on arvatavasti võimalik taastada algne plaanilahendus ja võimalik, et ka esifassaad. Restaureerimistöid teostatud ei ole.

VANA - VIRU T 8

Vana-Viru t. 12

Esinduslik kahekordne eramu on projekteeritud arh. N. Thamme poolt 1879.a. Historitsistliku hoone fassaade ilmestab rikkalik dekoor, eesaeda avaneva peasissepääsu kohal silmapaistvalt heatasemelise metallpiirdega rõdu. Vana-Viru ja Ujula tänavate nurgalahendust rõhutab dekoratiivses krohvraamistuses skulptuur. Hoone esindusruumid paiknevad II korrusel, interjöörid on osaliselt säilinud nii esindus- kui ka põhikorrusel. Esinduslik funktsioon on taganud ehitise suhteliselt hea säilivuse.

VANA-VIRU T.12

Vana-Viru t. 15

Hoone projekteeris arh. N. Thamm a. 1872. Kelderdatud, kahekordne puithoone, mis algselt määratud elamuks kahele perele. Historitsistlik puithoone on hästi liigendatud, silmapaistev on peasissepääsu klassitsistlikke printsiipe järgiv kujundus - varem paiknes siin ka kahele malmsambale toetuv varikatus, mis nüüdseks eemaldatud. Kaht II korruse rõdu piiravad metallvõred, ka krunti tervikuna piiras metallpiire. Apteegina toiminud hoone omab ka kultuuriloolise väärtuse seoses apteekrisell O. Lutsu ning tema "Kevadega". Restaureerimistöid hoones ei ole teostatud.

VANA-VIRU T. 15

Viru t. 1/Vene t. 2

Silmapaistev historitsistlik äri- ja eluhoone, mis tekkinud mitme endise keskajegse hoone ühendamisel ja ümberehitamisel 1881.a. pärineva R. Knüpfferi projekti põhjal. Arhitekt on ehitise fassaade kujundades lähtunud neorenessanss-stiilist - akende horisontaalne rütm, kaarremotiiv II korrusel. Fassaade iseloomustab rikkalik dekoratsioon - s.h. 17. sajandist pärinevad raidkivid. Hoone I ja II korrusel säilinud stiilseid interjööridetaile 1930-ndaist aastaist, mil ruumides paiknes restoran-kohvik "Kuning". Restaureerimisprojekt on koostamisel: autorid arhitekt K. Arulaid, sisekujundaja K. Lüüs, ajaloolane A. Pantelejev.

VIRU T.1/ VENE T. 3

Viru t. 3

Keskaegne elamu on käesoleva sajandi algul ümberehitatud lähtudes juugendist ja uusklassitsismist, täpne daatum ja arhitekt ei ole teada. Kahekordset mansardiga ehitist ilmestavad akende tihe raamjaotus ning kaarmotiiv, maalitud friis I ja II korruse vahel, kolmnurkfrontoon katusekorruse väljaehitise kohal. Samast perioodist on säilinud ka interjööri elemente - stukkdekoor, tahveluksed, stiilne juugendlik sepisvärav. Restaupeerimistöid hoones tehtud ei ole.

VIRU T. 3

Viru t. 8

Vanalinna praeguse tähtsama tuiksoone Viru t. ainuke gootiaegse mahu ja üldkujunduse säilitanud elamu koos kangialuse kohal paikneva ehitisega. Hoone puhul märkimisväärne viilukujundus, säilinud pööningu luugi raidpiit, õhutustavad. Kangialuse praegune raidportaal pärineb 1930-ndaist aastaist. Hoones säilinud keskaegseid ja hili-semaid väärtuslikke konstruktsioone ja detaile. Fassaad on korrastatud, restaureerimistöid teostatud ei ole.

VIRU T. 8

Võidu väljak 6

Kuuekordne monumentaalne Kunstifondi hoone on projekteeritud arhitekt A. Kotli poolt 1952.a. Ehitise üldmaht ja plaanilahendus funktsionalistlik, fassaadide kujunduses seguneb perioodi eklektilise maitsega lähenemine 1930-ndail aastail Eestis levinud rahvuslik-esindusliku suunaga. Silmapaistva kujundusega peasissepääs viisnurga motiiviga, II korra akna- raamistused, katuse konsoolkarniis, 6. korra aknaavade vahelised medaljonid, sissepääsude kõrged tiibuk- sed. Hoone on heas seisukorras, restaureerimistöid teostatud ei ole.

VÕIDU VÄLJAK 6

